

**VOYAGA YETMAGANLAR O'RTASIDA JINOYATCHILIKNING
OLDINI OLISHGA QARATILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR:
IJTIMOIY PROFILAKTIKADAN INNOVATSION
YONDASHUVLARGACHA**

IIV Surxondaryo akademik litseyi

Huquqshunoslik fani o'qituvchi

Ko'chkinova Adolat Gulmurod qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada voyaga yetmaganlar o'rtasida jinoyatchilikning sabablari, uning jamiyatga salbiy ta'siri, shuningdek, jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlar tahlil qilinadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda yoshlar siyosati doirasida amalga oshirilayotgan islohotlar, profilaktik tadbirlar, huquqiy targ'ibot ishlari va muqobil tarbiya metodlari haqida ma'lumotlar keltiriladi. Maqolada yoshlarning ijtimoiy muhitdagi o'rni, maktab va mahalla institutlarining hamkorligi ham alohida e'tiborga olinadi. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan profilaktik tadbirlar, huquqiy va psixologik yordam, hamda innovatsion yondashuvlar orqali yoshlar orasida jinoyatchilikni kamaytirish maqsadida olib borilayotgan ishlar ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *voyaga yetmaganlar, jinoyatchilik, profilaktika, huquqiy tarbiya, yoshlar siyosati, jinoyatning oldini olish, maktab-mahalla hamkorligi.*

So'nggi yillarda voyaga yetmaganlar o'rtasida jinoyatchilikka qarshi kurashish masalasi dolzarb mavzulardan biriga aylangan. Bu holat nafaqat jinoyat sodir etilganidan keyin chora ko'rishni, balki jinoyatlarning oldini olish, profilaktik tadbirlarni tizimli tashkil etishni taqozo etmoqda.

Voyaga yetmaganlar orasida jinoyatga moyillikning asosiy sabablari qatoriga oilaviy muhitdagi beparvolik, nazoratning yetishmasligi, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarning og'irligi, maktab va mahalla tizimining zaif hamkorligi, axborot texnologiyalarining noto'g'ri ta'siri kiradi. 2024–2025-yillarda O'zbekistonda qabul

qilingan “Yoshlar va bolalar masalalari bo‘yicha Respublika komissiyasi” qarorlariga muvofiq, quyidagi asosiy yo‘nalishlarda chora-tadbirlar kuchaytirilmoqda:

1. Huquqiy targ‘ibot va ma‘rifiy ishlar – Maktablarda huquqiy bilimlar darslari, sudyalarning, huquqshunoslarning ishtirokidagi ochiq muloqotlar va seminarlar tashkil etilmoqda.

2. Mahalla va maktab hamkorligi – Har bir o‘quvchining oilaviy sharoitlari o‘rganilib, ehtiyojmand oila farzandlari bilan individual ishlash amaliyoti yo‘lga qo‘yilmoqda.

3. Psixologik xizmatlar faoliyati – Maktab va kollej psixologlari tomonidan muntazam monitoring olib borilib, xavf ostidagi bolalar aniqlanmoqda.

4. Ish bilan bandlikni ta‘minlash va ijtimoiy loyihalar – Ijtimoiy moslashuv markazlari orqali voyaga yetmaganlarga kasb-hunar o‘rgatish, sport to‘garaklariga jalb etish choralari ko‘rilmoqda.

5. Jinoyatchilik xavfi yuqori hududlarda nazoratni kuchaytirish – “Yoshlar daftariga” kiritilgan o‘smirlar bilan ichki ishlar organlari, psixologlar va mahalla faollari tomonidan muntazam ishlanmoqda.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda voyaga yetmaganlar o‘rtasida jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimi takomillashmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2024-yil 5-fevraldagi qaroriga asosan, Ichki ishlar organlarining voyaga yetmaganlar masalalari bo‘yicha inspektor-psixologlari Milliy gvardiya tarkibiga o‘tkazildi. Bu o‘zgarish yoshlar bilan ishlashda yangi yondashuvlarni joriy etishga imkon yaratdi .

1. Huquqiy va psixologik yordam:

Milliy gvardiya tarkibida tashkil etilgan Bolalar bilan ishlash boshqarmasi va uning hududiy bo‘linmalari tomonidan maktablarda axloqiy-psixologik muhitni yaxshilash, o‘quvchilar o‘rtasida nazoratsizlikni keltirib chiqaruvchi omillarni aniqlash va bartaraf etish, ularda qonunbuzarliklarga nisbatan muvofiqlik munosabatni shakllantirish bo‘yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda .

2. Innovatsion yondashuvlar:

Toshkent shahri Chilonzor tumanida og'ir bo'lmagan jinoyat sodir etgan 14-18 yoshdagi bolalar uchun maxsus reabilitatsiya dasturlari ishlab chiqildi. Ushbu dasturlar bola va uning oilasi ehtiyojlarini inobatga olib, huquqbuzarlikni sodir etgan bolaning xulqini o'zgartirishga qaratilgan faoliyat turlarini o'z ichiga oladi. Bu yondashuv dunyoning ko'plab mamlakatlarida ijobiy natijalarni bergan.

3. Maktab-mahalla hamkorligi:

Mahallalarda yoshlar bilan ishlashda maktab va mahalla institutlarining hamkorligi kuchaytirilgan. O'quvchilarning darslarga qatnashini nazorat qilish, otalar bilan ishlash, va yoshlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishga qaratilgan tadbirlar muntazam ravishda o'tkazilmoqda. Bu jarayonda mahalla yoshlar yetakchilari va profilaktika inspektorlari o'rtasida tezkor ma'lumot almashinuvi va amaliy hamkorlik yo'lga qo'yilgan.

Xulosa

Voyaga yetmaganlar o'rtasida jinoyatchilikka qarshi kurashish, avvalo, ularning salbiy yo'llarga kirib ketishiga sabab bo'luvchi omillarni bartaraf etish bilan chambarchas bog'liq. Tizimli yondashuv, mahalla-maktab-oila uchligi, huquqiy madaniyatni oshirish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash vositalari orqali bu yo'nalishda ijobiy siljishlarga erishilmoqda. Voyaga yetmaganlar o'rtasida jinoyatchilikning oldini olishda tizimli yondashuv, huquqiy va psixologik yordam, innovatsion reabilitatsiya dasturlari va maktab-mahalla hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Ushbu chora-tadbirlar yoshlarni jinoyatchilikdan himoya qilish, ularning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash va jamiyatda xavfsizlikni oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 14-iyundagi PQ–289-sonli qarori “Yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish va jinoyatchilikning oldini olish to'g'risida”.
2. “Voyaga yetmaganlar o'rtasida jinoyatchilikning oldini olish bo'yicha profilaktik chora-tadbirlar” (Ichki ishlar vazirligi risolasi, 2023-yil).
3. Islomov Z.Sh. “Yoshlar jinoyatchiligining ijtimoiy-psixologik sabablari” – T.: Ma'naviyat, 2021.

4. “Mahalla” gazetasi, 2024-yil, 5-son – “Maktab va mahalla hamkorligi: jinoyatchilikni jilovlashda yangi yondashuvlar”.
5. O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi ma’lumotlari (statistik byulleten, 2024-yil).
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 5-fevraldagi qarori “Voyaga yetmaganlar o‘rtasida qonunbuzarliklar profilaktikasi tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”.
7. O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining 2024-yil 5-fevraldagi qarori “Ichki ishlar organlarining inspektor-psixolog shtatlarini Milliy gvardiyaga o‘tkazish to‘g‘risida”.
8. UNICEFning 2024-yil 3-yanvardagi xabari “O‘zbekistonda qonun bilan ziddiyatdagi bolalarni himoya qilish uchun muqobil choralar qo‘llanilmoqda”.
9. “Yoshlar va voyaga yetmaganlar o‘rtasida jinoyatchilikni oldini olish dolzarb vazifa” maqolasi, UzA.uz, 2024-yil 28-fevral.
10. “Voyaga yetmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimi takomillashtirilmoqda” maqolasi, UzDaily.uz, 2025-yil 25-y